

Mahler Geliefdste stuk in facsimile

Als een vlieg op Mahlers muur

De Gustav Mahler Stichting Nederland heeft naar aanleiding van haar zestigjarige jubileum twee prachtige handschriften in facsimile uitgegeven van Mahlers *Der Abschied*, het slotdeel van *Das Lied von der Erde*.

Erik Voermans
KLASSIEKE MUZIEK

Klinkend bewijs is er niet voor. Toch is het algemeen aanvaard dat Gustav Mahler (1860-1911) een van de grootste dirigenten van zijn tijd was. Het is daarom des te opmerkelijker dat hij zich geen raad wist met nota bene een van zijn nu geliefdste eigen composities, *Das Lied von der Erde*, voor orkest, alt en tenor. We weten dit uit een aantekening van Mahlers grote muzikadvocaat en vriend Willem Mengelberg, die het stuk tussen 1913 en 1939 bijna tachtig keer zou dirigeren, waarvan 68 maal bij zijn eigen Concertgebouworkest. 'Dit is het moeilijkste van alle werken van Mahler, zowel op een technisch als op een artistiek niveau,' schreef Mengelberg in een aantekening op zijn directiepartituur. 'Toen Mahler me dit in 1910 [op de piano] voorspeelde, zei hij tegen me: "Mengelberg, ik zou dit niet kunnen dirigeren. Ik zou zelf werkelijk niet weten hoe ik dit het beste zou kunnen benaderen!"'

Première niet met Mengelberg

Hoewel Mengelberg Mahlers lievelingsinterpret was, zou het toch Bruno Walter worden die de wereldpremière op 20 november 1911 in München zou leiden. Mahler was in mei van dat jaar overleden en Walter had zich op verzoek van zijn weduwe Alma bij uitgever Universal Edition over de eindredactie van Mahlers nagelaten werken gebogen, waaronder dus *Das Lied von der Erde*. Alma probeerde nog de première aan Mengelberg te geven, maar daar stak uitgever Emil Hertzka tot haar hevige teleurstelling een stokje voor. Zijn argument was dat er aan Walter al een belofte was gedaan.

Mengelberg zou *Das Lied von der Erde* pas in februari 1913 voor het eerst dirigeren, in Frankfurt. De eerste uitvoering in het Concertgebouw, in april van dat jaar, ging de mist in omdat de tenor William Miller niet was komen opdagen.

Hij had de concertdatum verkeerd in zijn agenda genoteerd.

Op 29 en 30 december 1917 dirigeerde Mengelberg *Das Lied von der Erde* bij de Wiener Philharmoniker in Wenen. Aan het einde van het eerste concert kreeg hij uit handen van een buitengewoon dankbare Alma twee manuscripten overhandigd: Mahlers handgeschreven partituur van het ontroerende laatste deel *Der Abschied*, plus Mahlers *Clavierauszug* - hetzelfde deel, maar nu in partiel (een versie voor piano die nog voor orkest moest worden uitgebouwd).

Net echte slijtplekken

Om haar zestigjarige bestaan luister bij te zetten heeft de Gustav Mahler Stichting Nederland onlangs een schitterende uitgave in facsimile laten vervaardigen van Alma's cadeau aan Mengelberg, in vierhonderd exemplaren. De uitgave zit in een doos (met net echte slijtplekken) en op de deksel staat een opdracht van Alma: 'Dem

→ Een deel van facsimile-uitgave van *Der Abschied*, compleet met doorhalingen van de componist.

→ Gustav Mahler in 1911, het jaar van zijn overlijden.
FOTO A. DUPONT

Freunde Gustav Mahlers/ dem herrlichsten Interpreten seiner Werke/ Willem Mengelberg. Zelfs het stoffen bandje waarmee de drie uitgaven bijeen worden gehouden, ontbreekt niet - al is de stof nu van papier.

In het deel met teksten schrijven musicoloog en Mengelbergbiograaf Frits Zwart en Mahlerkenner Eveline Nikkels veel behartenswaardigs over *Das Lied von der Erde*. Maar het aardigste blijven toch de delen met Mahlers nootjes, compleet met doorhalingen, koffie-(?) en inktvlekken. Je kunt je even een vlieg op de muur wanen terwijl Mahler zit te componeren.

Het mooiste is misschien wel dat we nu een blik kunnen werpen op de passage bij de regel *Ich werde niemals in die Ferne schweifen*, die tot 1995 door alle dirigenten en alle zangers ter wereld verkeerd werd uitgevoerd. Ze hielden het op A-A-A-C-D, terwijl er toch echt zonneklaar in zowel partituur als partiel A-G-A-C-D staat. Dat kunnen we nu met eigen ogen zien.

Gustav Mahler - *Der Abschied*, teksten, partituur en klavieruittreksel. €70,-.
Bestellen: www.gustavmahlerstichting.nl

